

İşle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi

Kas ve iskelet sistemi hastalıklarıyla mücadele etmek için daha etkili stratejiler geliştirmek iş istasyonunun ötesine bakarak daha geniş bir yaklaşım benimsemeyi gerektirir.

Kas ve iskelet sistemi hastalıkları, Avrupa'da işle ilgili risklerin önlenmesinde öncelikli bir alan haline gelmiştir. Uluslararası karşılaştırma yapmanın zorluklarına rağmen şimdiye kadar elde edilen tüm veriler, Avrupa ülkelerinin tamamında bu tür hastalıkların sayısında düzenli ve büyük bir artış olduğunu göstermektedir. Bunun sosyal etkisi tabii ki oldukça ağırdır ancak bunun yanında gözlemlenen ekonomik etki de hiç de hafif değildir çünkü tam da şirketlerin rekabetçiliklerini koruyabilmek adına esnekliklerini artırmanın yollarını aradığı bir dönemde bu şirketler işgücü yönetimi alanında sorunlarla karşılaşmaktadır. Kas ve iskelet sistemi hastalıklarının endişe verici bir konu haline gelmesine neden olan diğer bir faktör de çalışan nüfusun yaşlanıyor olmasıdır.

SOSYAL TANINMADAN ÖNLEYİCİ YAKLAŞIMA

Ancak, önleyici yaklaşım çok yavaş bir ilerleme göstermektedir. Hala zaman zaman bu hastalıkların meslek hastalığı olarak tanınmasında bile sorunlarla karşılaşmaktadır: burada söz konusu olan sadece tanımlama sürecini yavaşlatmış olan 'yasal tanınma'nın son derece yavaş işleyen süreci değildir, bunun yanında bu hastalıkların 'sosyal tanınma'sında da sorunlar baş göstermektedir: çalışanlar, işyerindeki geleceklerini kötü etkileyeceği düşüncesiyle hastalıklarını bildirmekten korkmaktadır ve işverenler de kas ve iskelet sistemi hastalıklarıyla ilgilenmek konusunda isteksizdir. Hatta bazıları hala sorunun gerçekten işle ilgili olup olmadığını tartışmaktadır ve diğer bir grup işveren de bu kadar çok faktörün bir araya gelerek oluşmasında rol oynadığı "yeni" bir işle ilgili sağlık problemini anlamakta güçlük çekmektedir. Bunun da ötesinde bu konuda önleyici stratejiler benimsemiş olan şirketlerde görülen hastalıkların sayısında önemli bir azalma olmaması da motivasyonlarını yitirmelerine neden olmuştur.

ÖNLEME KONUSUNDA BAZI SORU İŞARETLERİ

Kas ve iskelet sistemlerinin önlenmesine yönelik kalıcı ve etkili adımların atılmasında karşılaşılan bu tür sorunlar hem önleme alanında çalışanları hem de sosyal tarafları zor durumda bırakmaktadır. Kas ve iskelet sistemi hastalıklarına sebep olan risk mekanizmalarıyla ilgili yeterli düzeyde bilgi mevcuttur ve özellikle tekrarlı hareketlerle çalışma, fiziksel efor sarfetme ve duruşlarla ilgili başlıca risk faktörleri listelenerek bir katalog oluşturulmuştur. En çok etkilenen sanayi kolları (örn. tarım ürünleri, inşaat, tekstil, elektronik ve araba imalat sektörü, vb.) ile kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ortaya çıkmasına sebep olabilecek çalışma

koşulları (soğuk, titreşim, vb.) da açıkça tanımlanmıştır. Bu nedenle, biyomekanik faktörlerin analizi önleyici yaklaşımın temelini oluşturarak hareket üzerindeki fiziksel gerginliklerin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak, çeşitli sanayi kollarında faaliyet gösteren şirketlerin deneyimleri akıllarda yeni soru işaretleri oluşturan çeşitli bulgular ortaya koymuştur:

- Birçok vakada şirketler sadece iş istasyonunun organizasyonu ile ilgili tedbirler almıştır (özellikle derecelerin/ölçülerin ayarlanmasıyla ilgili). Ancak bu vakaların büyük çoğunluğunda birkaç ay sonra yeni bir kas ve iskelet sistemi hastalıkları “salgını” ortaya çıkmıştır. Bu yeni rahatsızlıklar da büyük bir olasılıkla yeniden düzenlenen iş istasyonlarına komşu olan iş istasyonlarında ortaya çıkmış ve yine büyük bir olasılıkla aynı kişileri etkilemiştir, sadece ağrı bu kez ellerden omuzlara geçmiştir, vb.;

- ayrıca şirketler genellikle sorunlarını çözmek için kendi yöntemlerini geliştirmiştir: hareketlerin doğru şekilde yapılması konusunda eğitim vermek, iş rotasyonu, vb. Ancak elde edilen sonuç istenilen düzeyde olmamış hatta bazen beklenen sonucun tam tersi meydana gelerek çalışanların yaptıkları işlerle ilgili yeni sıkıntılar ortaya çıkmış ve çalışanların çok daha karmaşık durumlarla başa çıkma zorunluluğu ortaya çıkmıştır;

- bunların yanında; üçüncül sanayideki idari işler, hizmet sektörü, nitelikli bakım onarım işleri gibi, hazli hazırda kabul görmüş olan risk faktörlerinin (özellikle, tekrarlı hareketler) çok önemli bir rol oynamadığı işyerlerinde ya da sektörlerde kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ortaya çıkması durumunda önleyici çalışmalar sürdürürken birçok güçlük karşılanmaktadır. Böyle durumlarda kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ortaya çıkmasıyla ilgili olarak üretim hattında zaman baskısı altında çalışan operatörlerin durumlarındakinden farklı nasıl bir açıklama yapılabilir ki?

- son olarak, sürekli bir zaman baskısının hakim olduğu aktivitelerde kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ortaya çıkmasıyla ilgili bazı sorular ortaya atılmıştır: Normade tolere edilebilen bir durumun zaman içerisinde belli bir noktadan sonra şikayetlerin ortaya çıkmasına sebep olduğunu nasıl açıklayabiliriz?

Bunların yanında, özellikle Avrupa’da yapılan sayısız araştırma işyerindeki psikososyal faktörlerin önemini ve bu faktörlerin fiziksel ve zihinsel rahatsızlıklarla ilişkisinin altını çizmektedir. Psikososyal ve organizasyonel faktör kavramlarının açıklanması ve bu faktörlerle kas ve iskelet sistemi hastalıklarına neden olan riskler arasındaki bağlantının doğrulanabilmesi için bu tür çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir. Ancak yine de, tüm bu çalışmalarda ve yürütülmekte olan programlarda kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ne şekilde algılandığı gözden geçirilmelidir: çalışmalardaki yaklaşıma bakılacak olursa, fiziksel aktivitelere daha geniş kapsamlı bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir çünkü fiziksel aktiviteler sadece bir dizi

bireysel hareket değildir ve insanların işyerindeki aktivitelerinin psikososyal ve zihinsel yönünün bir bölümünü oluşturmaktadır.

Önleme yaklaşımı yavaş yol almaktadır.

PHILIPPE

GLOBAL BİR İŞ YAKLAŞIMI

Özellikle Fransa'da yürütülen çalışmalar ve alınan uygulama tedbirleri, çalışanlara çok sınırlı hareket serbestliği tanıyan iş organizasyonlarıyla kas ve iskelet sistemi hastalıkları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çalışanın tümüyle çalıştığı üretim hattının ritmiyle sınırlandırıldığı ve mola vermek ya da azıcık soluklanmak konusunda kendi adına karar verme özgürlüğüne sahip olmadığı durumları ifade etmek için 'organizasyonel bağımlılık' terimi kullanılmıştır. Bu tür sıkı sınırlandırmaların getirildiği çalışma organizasyonu biçimleri, modern ekonomilerdeki hem sanayi sektörlerinde hem de hizmet sektöründe gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. 'Yalın üretim' kavramı ve diğer benzer üretim yönetimi biçimleri, doğrudan iş istasyonunu etkileyen zaman sınırlamaları ve daha yoğun hareket gerekliliğiyle kendini göstermektedir ve bu da aktivite sırasında lokal düzenlemeler yapma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, belirli çalışma organizasyonu biçimleri, kas ve iskelet sistemi hastalıklarının ortaya çıkma sebeplerinin anlaşılmasında kilit unsurlar haline gelmiştir ve çözüm olasılıklarının araştırılmasında da önemli bir kaynak teşkil etmektedir. (Bkz. yine bu dergideki Fabrice Bourgeois'nun makalesi).

Çalışma ortamıyla psikososyal faktörler arasındaki ilişkiyle ilgili olarak yukarıda atıfta bulunulan çalışmalar, aşağıdaki kriterler ve çalışanların bunları algılayış biçiminin analizinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir: görevlerin monoton oluşu; kişinin üretim süreci sonucunda elde edilecek ürüne kendisinin ne kadar katkıda bulunduğunu tanımlayabilmesi; çalışma gruplarının kendi içindeki ilişkilerin ve çalışanlarla hiyerarşi arasındaki ilişkinin kalitesi; bağımsız hareket edebilme ve sorumluluk alabilme özgürlüğü; yüksek kaliteli iş üretebilme olanağı; sürat ve kaliteyle ilgili bir anda ortaya çıkan gereklilikleri karşılayabilmek konusunda yaşanan sorunlar; gelecek endişesi, vb.

Ayrıca stresle kas ve iskelet sistemi arasında endokrin hormonu ile ilgili bir bağlantının olduğunu öne süren varayımlar da gün geçtikçe güçlenmektedir. En azından, psikososyal faktörler açısından değerlendirildiğinde oldukça olumsuz olarak değerlendirilen çalışma istasyonları hem fiziksel hem de zihinsel bozuklukları tetikleyebilmektedir. (Bkz. Jason Devereux'nun makalesi). Bu unsurlar bireyin işine bağlılığının öznel yanlarının da altını çizerek incelemek için yeni bir alan oluşturmaktadır. Bu nedenle, hiperstres, anlamını yitirmiş olan bir işi yapmaktan kaynaklanan mutsuzluğun somatizasyonu olan psikolojik acının serbest

birakılması için bir ortam teşkil etmektedir. Bu durumda, kas ve sinir sistemi hastalıkları bireyle çalışanlarının yaratıcı ve sosyal yeterliliklerini fark edemeyen iş organizasyonu arasında bir çatışma olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, birçok kas ve iskelet sistemi hastalığının açıklaması biyomekanik ve psikososyal faktörler arasındaki dengede yatmaktadır.

ÖNLEME ALANININ GENİŞLETİLMESİ

Kas ve iskelet sistemi hastalıklarının anlaşılmasına ilişkin bu sorunlara rağmen bu tür hastalıkların önlenmesi mümkündür. Ancak bunun için hareketler bütünsel bir yaklaşımla ele alınmalı ve değişiklik yapılan alanların kapsamı genişletilerek istenilen sonuçlara varılmalıdır: iş istasyonunu etkileyen tedbirlerin yanında iş organizasyonunu ve çalışma ortamını etkileyen tedbirlere de önem verilmelidir. Bu nedenle biyomekanik anlamda kabul edilebilir sınırlar oluşturabilmek için iş istasyonunun yeniden düzenlenmesini de içine alan teknik çözümlere (fiziksel eforun azaltılması, iş istasyonunun doğru bir şekilde ölçeklendirilmesi, çalışma alanlarının yeniden düzenlenmesi, vb) ve bunların yanında iş organizasyonunu hedef alan ve psikososyal faktörleri de göz önünde bulunduran tedbirlere (öğrenmeye imkan veren ve çeşitli biyomekanik streslerin etkili kullanımına izin veren iş rotasyonu, eğitim, çalışanlara daha fazla kendi başına hareket etme serbestliği, ergonomik unsurları da hesaba katarak ürün ve süreçlerin gözden geçirilmesi, çalışma gruplarına destek olunması, karşılıklı yardım olanakları,vb.) ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği alanındaki diğer konularda da hem fiziksel hem de psikolojik faktörler iş organizasyonu ile yakından ilgilidir ve bu faktörlerle meslek hastalıkları arasındaki ilişki de olasılıklıdır (probabilistic). Biyomekanik açıdan standartların kullanımı uygun olabilir ve çalışma hızı için de çeşitli standartlar düşünülebilir ancak bu tür standartlar getirilse bile çeşitli faktörlerin karmaşık etkileşimleri düşünüldüğünde kas ve iskelet sistemi hastalıklarının görülme oranında hemen bir azalma da beklenmemelidir. Teknik çözümler önemlidir ancak tedbirlerin alınma biçimi aynı zamanda bir başarı ölçütü gibi değerlendirilmektedir: çalışanların dinleneceği bir oturma düzenlenmesi (özellikle de çalışanların şikayetlerini, ağrılarını, acılarını, vb. dile getirebilecekleri önleyici bir etkinlik düşünülebilir), çalışanların değişim sürecine dahil olmaları, operatörler tarafından yapılan işin güncellenmesi: tüm bu unsurlar, herhangi bir eylem programının başarıya ulaşmasında temel niteliğindedir.

KAS VE İSKELET SİSTEMİ HASTALIKLARININ ÖNLENMESİ: KURUMSAL BİR PROJE

Kas ve iskelet sistemi hastalıklarıyla ilgili yukarıda belirtilen yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda, bu hastalıkların tekil özellikleri olduğu görülmektedir: bu hastalıklar iş yaşamının her alanını içine almaktadır. Bu nedenle bu hastalıkların önlenmesi için şirketin tüm

birimleri arasında kurulacak dürüst bir diyalogu temel alan bir proje yaklasimına ihtiyaç duyulmaktadır.

Birçok kas ve iskelet sistemi hastalığının açıklaması biyomekanik ve psikososyal faktörler arasındaki dengede yatmaktadır.

PROBLEMİ TANIMLAMAK

Dünya Sağlık Örgütü, işle ilgili hastalıkları; çeşitli faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan ve oluşumlarında çalışma ortamının ve çalışma performansının da değişik oranlarda rol oynadığı hastalıklar olarak tanımlamıştır. İşle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalığı olarak sınıflandırılan hastalıklardan bazıları çok belirgin semptomlar gösterirler, örneğin, rotator cuff tendinit, karpal tünel sendromu ve akut prolapse intervertebral disk rahatsızlıkları. Diğer birçok rahatsızlık ise; boyun, omuzlar, üst uzuvlar ve sırtın alt bölgesinde hissedilen ağrı, rahatsızlık hissi, uyuşma ve karıncalanma gibi şikayetleri içeren miyaljik durumlarla kendini göstermektedir. Bazı yerlerde belirli olmayan işle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıkları olarak adlandırılan bu rahatsızlıklar klinik patolojiye bakarak genellikle teşhis edilememekle birlikte fiziksel hasar ve skatlıkla sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle işle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıkları, lokomotor sistemi etkileyen bir çok enflammatuar ve dejeneratif hastalığı içine almaktadır. Bunların arasında:

- tendonların enflamasyonu (tendinit ve tenosinovit), genellikle uzun süre tekrarlı ve sabit hareketlerle çalışmayı gerektiren mesleklerde, özellikle önkol el bileği, dirsek ve omuzlarda görülmektedir,
- miyalji, örn. genellikle sabit çalışma gerekliliğinin çok fazla olduğu mesleklerde, baskın olarak omuz-boyun bölgesinde hissedilen ağrı ve fonksiyon bozuklukları;
- sinirlerin kompresyonu (sinir sıkışması) özellikle bilekte ve önkolda hissedilen entrapman sendromları;
- özellikle el ile taşıma ya da ağır fiziksel iş yapan kişilerde boyunda ya da sırtın alt bölgesinde omuriliğinde meydana gelen dejeneratif bozukluklar. Ancak bu bozukluklar kalça ya da diz eklemlerinde de görülebilmektedir.

Bu hastalıklar kronik özellik taşımaktadır ve semptomlar genellikle işle ilgili risk faktörlerine uzun bir süre boyunca maruz kaldıktan sonra ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği Üye Devletleri'nde işle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıklarının teşhisinde standart bir kriter kullanıldığını gösteren çok fazla sayıda kanıt yoktur ve farklı ülkelerde bu hastalıkları ifade etmek için çeşitli terimler kullanılmaktadır. Örneğin, hastalığın üst uzuvları etkilemesi durumunda hastalığı tanımlamak için kullanılan terimlerden bazıları; Tekrarlı Zorlanmalardan Kaynaklanan Sakatlıklar (RSI), Üst Uzuvlarda Görülen İşle İlgili Hastalıklar (WRULDs), Trouble

Musculo-Squelettiques (TMS) (Fransızcası) ve Kümülatif Travma Bozuklukları'dır (CTD). Kullanılan terminolojideki bu farklılıklar ulusal olarak raporlanan verilere ve araştırma literatürüne de yansiyarak Üye Devletler arasında bu alanda bir karşılaştırma yapılmasını güçleştirmektedir. Sağlık alanında çalışanlar arasında, işle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıklarının bazılarının tanımları konusunda kabul edilebilir bir görüş birliğine ulaşmak için çeşitli adımlar atılmıştır (Harrington *et al.*, 1998, Sluiter *et al.*, 2000) ve gösterilen bu çaba, birincil önleme çalışmalarında ve sağlık gözetiminde daha yaygın kullanılacak bir görüş birliğinin temeli olarak kabul edilmelidir.

Peter Buckle ve Geoff David

REFERANSLAR:

1 Harrington, JM, Carter JT, Birrell, L and Gompertz D (1998) `Surveillance case definitions for work-related upper limb pain syndromes' Occupational and Environmental Medicine, v55, 4, p264 271

2 Sluiter, J.K., Visser, B. & Frings-Dresen, M.H.W. (2000) Concept guidelines for diagnosing work-related musculoskeletal disorders: the upper extremity. Coronel Institute of Occupational and Environmental Health, Amsterdam Medical Center, University of Amsterdam, The Netherlands.

AJANS RAPORLARI

Avrupa Ajansı kas ve iskelet sistemi hastalıklarıyla ilgili tartışmalara ilişkin bir dizi rapor, bülten ve kampanya materyali yayınlamıştır. Bunların tamamına Ajans'ın websitesinden ulaşabilirsiniz: <http://agency.osha.eu.int/publications/>

Ayrıca Avrupa Komisyonu'nun Lüksemburg'daki Yayın Ofisi EUR-OP'dan (<http://eur-op.eu.int>), ya da satış ofislerinden (<http://eur-op.eu.int/general/en/s-ad.htm>) sınırlı sayıda basılı kopyayı da temin edebilirsiniz.

Bilgilendirme raporları

- Avrupa Birliği Üye Devletlerinde Tekrarlı Zorlanmalardan Kaynaklanan Sakatlıklar.

Bu kısa rapor, 1999 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına dayanarak hazırlanmıştır. Söz konusu araştırma, Tekrarlı Zorlanmalardan Kaynaklanan Sakatlıklarla ilgili sorunların farklı Avrupa ülkeleri tarafından nasıl tanımlandığını ve değerlendirildiğini, ve bu sorunlarla başa çıkabilmek için kullanılan politika ve eylemleri öğrenmek isteyen Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı'nın talebi üzerine gerçekleştirilmiştir. 32 sayfa, A4, (İngilizce'si mevcut). Cat. N° AS-24-99-704-EN-C

- Boyun ve Üst Uzuvlarda Görülen İşle İlgili Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları

Avrupa Komisyonu'nu talebi üzerine bu raporda çok kapsamlı çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler biraraya getirilmiştir. Bunların arasında çağdaş bilimsel literatür, uluslararası bilim panelinde aktarılan uzman görüşleri, mevcut uygulamalar, iş ve işveren temsilcilerinin görüşleri ve Üye Devletlerdeki bazı resmi kurumlardan edinilen bilgiler yer almaktadır. 114 sayfa, A5, (İngilizce'si mevcut). Cat. N° AS-24-99-712-EN-C

- Sırtın Alt Bölgesinde Meydana Gelen İşle İlgili Hastalıklar

Hem sırtın alt bölgesinde hissedilen ağrıları hem de bu bölgedeki sakatlıkları içine alan işle ilgili hastalıklar Avrupa'da sayısı ve önemi gün geçtikçe artan bir sorun haline gelmiştir. Bu rapor, sırtın alt bölgesinde meydana gelen hastalıkların kökenlerini, işle ilgili risk faktörlerini ve bu hastalıklara yönelik etkili önleme stratejilerini incelemektedir, A5 (İngilizce'si mevcut). Cat TE-32- 00-273-EN-C

- Avrupa Birliği'nde İş Sağlığının Durumu – pilot çalışma

Bu geniş kapsamlı pilot çalışma Avrupa Birliği'ndeki mevcut iş sağlığı ve güvenliği durumunu yansıtmaktadır. İSG alanındaki istatistiklerle bu alana dahil olan tüm aktörlerden alınan üst düzey bilgi ve deneyimleri bir araya getirmektedir. 478 sayfa, A4 (İngilizce'si mevcut). Cat TE-29-00-125-EN-C (Tüm dillerde hazırlanan özet raporlar Aralık 2000'de basılacaktır)

- Avrupa Birliği'ndeki Üye Devletlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Geleceğe Yönelik Araştırma İhtiyaçları ve Öncelikler

Üye Devletlerde toplanan veriler temel alınarak hazırlanan bu rapor, İş Sağlığı ve Güvenliği alanında Avrupa'da gelecekte yapılması planlanan araştırmalar için düşünülen konu başlıkları hakkında öne sürülen görüş ve politikaları özetlemektedir. Psikososyal konular (özellikle stres), ergonomi (özellikle elle taşıma) ve kimyasal risk faktörleri (özellikle kanserojenler ve ikame (substitution)) gelecekte yürütülecek araştırmalar için en önemli öncelikler olarak göze çarpmaktadır. 56 sayfa, A5, (İngilizce'si mevcut). Cat. N° TE-27-00-952-EN-C

Ajans bültenleri

Ajansın yayınlamakta olduğu bültenler (Fact sheets) İSG alanındaki bir dizi konuda kısa ve öz bilgi sunmaktadır ve genellikle 11 resmi Topluluk dilinde hazırlanmaktadır.

- Facts 3 – Avrupa'daki İşle İlgili kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları
- Facts 4 – İşle İlgili Kas ve İskelet Sistemi Hastalıklarının Önlenmesi
- Facts 5 – İşle İlgili Boyun ve Üst Uzuvlarda Meydana Gelen Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları: Ajans raporu özeti
- Facts 6 – Avrupa Birliği Üye Devletleri'nde Görülen Tekrarlı Zorlayıcı Hareketlerden Kaynaklanan Sakatlıklar– Ajans raporu özeti
- Facts 7 – Avrupa Birliği Üye Devletleri'nde Geleceğe Yönelik İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırmaları ve Öncelikleriyle ilgili Gereksinimler – Ajans raporu özeti

- Facts 9 – Avrupa Birliği Üye Devletleri'nde Görülen İşle İlgili Kas ve İskelet Sistemi Hastalıklarına İlişkin Sosyo-ekonomik Bilgi Envanteri (DE, EN, ES, FR)
- Facts 10 – Sırtın Alt Bölgesinde Ortaya Çıkan İşle İlgili Hastalıklar – Ajans raporu özeti

Kampanya Materyalleri

- Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası 2000

Ajans, Avrupa Haftası 2000'i ve işle ilgili kas ve iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi temasını tanıtmak amacıyla içinde poster, broşür, bülten ve kartpostalların yer aldığı bir bilgilendirme paketi hazırlamıştır.

Ajansın yayınlarıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi Ajans'ın websitesinde mevcuttur

<http://agency.osha.eu.int/publications/>

